

บทที่ 5

ผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลจากการศึกษาการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษ และเงื่อนไข สถานการณ์ทางสังคมและจิตวิทยาในชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษที่กลับ ภูมิลำเนา โดยจะแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาก่อเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 สภาพการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษ

- 1.1 การปรับตัวทางด้านสรีระวิทยา
- 1.2 การปรับตัวด้านการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง
- 1.3 การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่
- 1.4 การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน

ตอนที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ส่งผลต่อการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษ

- 2.1 ครอบครัว
- 2.2 กลุ่มเพื่อน
- 2.3 แหล่งข่าวสารข้อมูลในชุมชน
- 2.4 ระดับการศึกษา
- 2.5 ระบบเครือญาติและระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ตอนที่ 1 สภาพการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษ

ในตอนนี้เป็น การนำเสนอผลการศึกษาสภาพการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษที่กลับคืนถิ่น เกี่ยวกับ

- 1.1 การปรับตัวด้านสรีระวิทยา
- 1.1 การปรับตัวด้านการรับรู้ เกี่ยวกับตนเอง
- 1.2 การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่
- 1.3 การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยกัน

1.1 การปรับตัวด้านสรีระวิทยา

จากการศึกษาลักษณะงานที่ทำ ในการประกอบอาชีพบริการพิเศษของกลุ่มเป้าหมาย ลักษณะการทำงานจะทำงานในเวลากลางคืนเป็นส่วนใหญ่และพักผ่อนในเวลากลางวัน โดยจะเริ่มทำงานตั้งแต่เวลาประมาณ 17.00 น. เป็นต้นไป และเลิกโดยประมาณเวลา 03.00 น. ตามสถานที่ประกอบการในรูปแบบต่างๆ เรียงตามลำดับคือ

1. ช้อง หรือ สำนักการค้า
2. โรงแรมต่างๆ
3. โรงน้ำชา
4. สถานอาบ อบ นวด
5. สำนักนางทางโทรศัพท์
6. บาร์ ไนต์คลับ อะโกโก้
7. ห้องอาหาร หรือ สถานคอกเทลเลาจ์
8. ร้านเสริมสวย
9. ศูนย์บริการเพื่อนเที่ยว (เอสคอร์ต)

10. สถานเริงรมย์ต่างๆ
11. ที่สาธารณะ
12. อื่นๆ

ทั้งนี้จากการศึกษาการทำงานของมวง ชมพู และดำ จะเริ่มทำงานตั้งแต่เวลาประมาณ 18.00 น. และเลิกเวลาประมาณ 05.00 น. หรือแล้วแต่แขกที่มาใช้บริการ โดยมวง และชมพู เริ่มแรกของการประกอบอาชีพนี้ ทำงานอยู่ที่ร้านเสริมสวย ต่อมามีคนมาติดต่อให้ไปทำงานประจำที่บาร์อะโกโก้แห่งหนึ่ง และสุดท้ายสถานที่ทำงานของมวงและชมพู คือ ที่สำนักงานค้า ดังนั้น ลักษณะการทำงานของหญิงอาชีพพิเศษเหล่านี้จึง มีความแตกต่างจากการทำงานโดยทั่วไป ที่ทำงานในเวลากลางวัน และพักผ่อนในเวลากลางคืน โดยธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตย่อมมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ ในกรณีของหญิงอาชีพพิเศษก็เช่นเดียวกัน ที่ต้องมีการปรับสภาพร่างกายให้เข้ากับกิจวัตรประจำวันแบบใหม่ ซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาอย่างน้อยถึง 2 ปี เพื่อให้สภาพร่างกายที่ปรับใหม่นั้นคงตัว เมื่อถึงเวลาที่หญิงอาชีพพิเศษเหล่านี้กลับสู่ถิ่นเดิม กลับสู่สังคมและสภาพแวดล้อมแบบเดิมที่จะต้องพักผ่อนในเวลากลางคืน และทำงานในเวลากลางวัน สภาพทางสรีระวิทยาของหญิงเหล่านี้จะต้องพบกับ การเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง เพื่อรับกับสิ่งแวดล้อมปัจจุบันให้ได้ นั่นคือ การปรับสภาพด้านอาหาร การพักผ่อน และการออกกำลังกาย ดังกรณีของชาว และมวง เมื่อถูกถามถึงความเป็นอยู่การใช้ชีวิตโดยทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการไปรับประทานอาหารและการพักผ่อน เธอเล่าให้ฟังว่า ภายหลังจากกลับมาอยู่ในหมู่บ้านระยะแรกประมาณ 1 ปี ต้องอาศัยกาแฟเพื่อมิให้เกิดอาการง่วงนอนในเวลากลางวัน ส่วนอาหารก็ยังคงคุ้นเคยกับอาหารเบาๆ ที่รับประทานง่าย ในกรณีดังกล่าวเราจึงอาจสรุปได้ว่าอาหารเป็นปัจจัย 4 ที่คนเราขาดไม่ได้และมีผลต่อการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษที่กลับมาใช้ชีวิตในถิ่นฐานเดิมของตน เพราะเมื่อร่างกายเคยชินและปรับสภาพเข้ากับการทำงานกลางคืนได้แล้ว คือ ปกติคนทำงานกลางวันทั่วไปจะรับประทานอาหาร 3 มื้อ ในเวลา เช้า กลางวัน และเย็น แต่เมื่อทำงานกลางคืนจึงต้องรับประทานอาหารในตอนกลางคืนจนเกิดเป็นความเคยชิน

และเวลาในการรับประทานอาหารก็ไม่เป็นเวลาที่แน่นอนในแต่ละมื้อ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ลูกค้า มากหรือน้อยในช่วงเวลาใด ประเภทของอาหารก็จะไม่เน้น หนักที่อาหารหลัก โดยมีสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่มีเวลาประกอบอาหาร อาหารสดและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหารแต่ละชนิดมีไม่พร้อม ราคาแพงกว่าการซื้ออาหารสำเร็จรูปมารับประทาน ซึ่งง่ายและสะดวกสบายกว่า การรับประทานอาหารของหญิงเหล่านี้จึงเป็นการรับประทานเพียงเพื่อให้มีเท่านั้น ลักษณะอาหารจึงเป็นอาหารประเภทอาหารว่าง ขนมเคี้ยว เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และชากาแฟมากกว่า ลักษณะนิสัยการรับประทานอาหารจึงเปลี่ยนไปตามสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมใหม่ เพื่อตอบสนอง เวลาอันเร่งรีบและความไม่แน่นอนของการทำงาน อาหารจึงไม่ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากนัก การกินจึงไม่ค่อยคำนึงถึงสุขภาพและคุณค่าที่จะได้รับจากอาหาร เมื่อต้องกลับมาใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิม การจะปรับตัวจากการรับประทานอาหารแบบนั้น มาเป็นอีกแบบแม้จะเคยปฏิบัติมาแล้วก็ย่อมต้องใช้เวลาในการปรับตัวพอสมควร ชาวเล้าให้ฟังว่า ช่วงแรกที่กลับมาอยู่บ้านนั้น จะค่อนข้างลำบากต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการรับประทานอาหาร เพราะยังติดนิสัยการกินแบบเดิมอยู่ จะรู้สึกหิวในเวลากลางคืน จนต้องมีการเตรียมอาหารเผื่อไว้เสมอ เป็นปัจจัยที่ทำให้มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เช่น ในการซื้ออาหารมารับประทานก็จะซื้อจนเกินความจำเป็น เมื่อมีมากก็เรียกหรือชวนเพื่อนบ้านมากินด้วย ต่อด้วยแอลกอฮอล์ ซึ่งเพื่อนที่ชวนมาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย และจากความเคยชินที่เคยกินเลี้ยงสังสรรค์กับเพื่อนฝูง เพียวกันในเวลากลางคืน เมื่อกลับมาอยู่บ้านจึงยังติดนิสัยเพียวในเวลากลางคืนอยู่ โดยมีเหตุผลของการกระทำดังกล่าวว่า หิว เบื่อ หรือเซ็ง ส่วนในเวลากลางวันชาวเล้าจะพยายามปรับการรับประทานอาหารให้เข้ากับสภาพสังคมชนบทโดยการรับประทานอาหารกลางวัน แต่ด้วยความไม่เคยชิน จึงไม่รู้สึกหิว และทำให้รับประทานอาหารไม่หมดจนดูเหมือนว่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยที่เสียไป เช่น การซื้อบุหรี่ เพียวเกินความจำเป็น เป็นต้น

สำหรับเรื่องการพักผ่อนเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับการกิน และการทำงานเป็น อย่างยิ่ง เมื่อการทำงานต้องทำในเวลากลางคืนแน่นอนว่าการพักผ่อนต้องเกิดขึ้นในเวลา กลางวัน ซึ่งนิสัยการพักผ่อนในเวลากลางวันและทำงานในเวลากลางคืนก็ยังส่งผลต่อมา ชาว

จะยังคงติดนิสัยเดิมอยู่ เพราะชาวคองนอนดีกว่าคนอื่นๆ คือ ประมาณหลังเที่ยงคืน (ตามปกติแล้วชาวบ้านจะนอนไม่เกิน 4 ทุ่ม) แล้วเวลากลางวันก็จะง่วงนอน และพักผ่อนในเวลา กลางวัน เมื่อจำเป็นต้องทำงานในเวลากลางวันก็จะอาศัยการดื่มกาแฟช่วย จนถึงกับติดกาแฟ แต่เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 1 ปี ชาวไม่ต้องพึ่งกาแฟเพื่อมิให้เกิดความรู้สึกง่วงนอนในเวลากลางวัน ชาวจะรู้สึกง่วงและต้องการพักผ่อนในเวลากลางคืนเช่นเดียวกับคนอื่นๆ แต่ชาวจะรู้สึกอยากดื่มกาแฟเมื่อไม่ได้ดื่มจะรู้สึกหงุดหงิดแทน

1.2 การปรับตัวด้านการรับรู้เกี่ยวกับตัวเอง

การปรับตัวด้านการรับรู้เกี่ยวกับตนเองของหญิงอาชีพพิเศษ หรือความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง เกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรม และความสำคัญของตนเอง เมื่อกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนภายหลัง ไปประกอบอาชีพพิเศษแล้ว หญิงที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคั้งนี้ส่วนใหญ่มีความรู้สึก หรือมีทัศนคติว่าคนส่วนใหญ่ภายนอกคิดว่าอาชีพบริการพิเศษเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจ แต่สำหรับพวกเธอแล้วคิดว่าเป็นอาชีพหนึ่งที่เป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับการที่จะได้เงินมา เพราะการประกอบอาชีพนี้ไม่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และทุนเพื่อประกอบอาชีพ เช่นเดียวกับอาชีพอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยถามถึงความต้องการอยากกลับบ้านหรือไม่ในขณะที่ประกอบอาชีพนี้อยู่ จึงพบว่าทุกคนอยากกลับบ้าน ไม่รู้สึกอับอายเพื่อนบ้าน เพราะมีความรู้สึกผูกพันต่อถิ่นกำเนิด อันเป็นลักษณะนิสัยของคนภาคเหนือ การไปประกอบอาชีพพิเศษจึงเป็นการไปประกอบอาชีพอย่างหนึ่ง เพื่อเก็บและรวบรวมเงินให้ได้จำนวนหนึ่งเท่านั้นแล้วจะกลับบ้าน ประกอบกับการที่ชุมชนก็มีหญิงที่ไปประกอบอาชีพ เช่นเดียวกันนี้จำนวนมาก และส่วนใหญ่ก็จะมี ความผูกพันสัมพันธ์กัน ในระบบเครือญาติเดียวกัน จึงไม่ทำให้เกิดความรู้สึกอับอาย และจากการศึกษาเมื่อผู้วิจัยสอบถามทัศนคติว่า หญิงบริการเป็นหญิงที่ไม่มีชายใดอยากมาแต่งงานด้วย เพราะรังเกียจนั้น พบว่า หญิงที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติที่แตกต่างกัน โดยมีทัศนคติที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตามหญิงอาชีพพิเศษที่กลับมาอยู่ในชุมชนเดิมเหล่านี้

ปัจจุบันแต่งงานกับผู้ชาย ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน ในขณะที่ 2 - 3 คน ที่ไปประกอบอาชีพในต่างประเทศและได้แต่งงานกับผู้ชายต่างชาติในที่สุด

จากความรู้สึกนึกคิดต่อตนเอง เกี่ยวกับอาชีพบริการพิเศษที่ไม่ถือว่าเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจ ประกอบกับคนในชุมชนก็ไม่มี ความแตกต่างกันในการประกอบอาชีพนี้มากนัก จึงทำให้หญิงที่ประกอบอาชีพบริการพิเศษเหล่านี้ไม่มีความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ หรือขัดต่อศีลธรรมจริยธรรมอย่างใด ไม่ทำให้ความรู้สึกซับซ้อนใจในการประกอบอาชีพดังกล่าว จึงไม่มีความรู้สึกว่าตนเองแตกต่างจากบุคคลอื่น เมื่อกลับคืนถิ่นฐานหรือชุมชนเดิมของตนเอง ดังที่แดงเล่าให้ฟังถึงครั้งที่แดงกลับเข้ามาในชุมชนแรกๆ แแดงจะรู้สึกและพยายามคิดว่าคนอื่น ๆ ก็เหมือนแดง ที่ต้องไปประกอบอาชีพนี้เพราะต้องการเงินมาให้ครอบครัว เป็นการกระทำที่ไม่ผิดแดงไม่ได้ทำอะไรที่ผิดเพราะแดงไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน แต่การกระทำของแดงเป็นการกระทำเพื่อช่วยครอบครัว

1.3 การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่

การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของหญิงอาชีพพิเศษ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในชุมชน จากการที่หญิงกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ต้องย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพอยู่ในเมือง ต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำเนินชีวิตสิ่งแวดล้อม เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของตนเอง การเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรม เช่น ลักษณะบรรทัดฐานที่เคยปฏิบัติในสภาวะการณต่าง ๆ เป็นความพยายามเปลี่ยนแปลง เพื่อการดำรงชีวิตให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

การกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนเดิมอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากการไปประกอบอาชีพพิเศษมาแล้ว หญิงกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้จำเป็นต้องมีการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสังคม ซึ่งเป็นสังคมชนบทที่แตกต่างจากสังคมเมืองอีกครั้งหนึ่ง เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคนในสังคมที่เชื่อว่า ถูกกำหนดโดยตำแหน่งหรือสถานภาพ และมีวัฒนธรรมของชุมชนเป็นตัว

ควบคุมการกระทำหรือการแสดงบทบาทของตนในชุมชน ดังนั้นการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของหญิงกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการปรับตัว ในการแสดงบทบาทตามความคาดหวังของคนอื่น (Expected Role) โดยถูกกำหนดเป้าหมายของการแสดงบทบาทแตกต่างกันไป กล่าวคือ แต่ละคนจะถูกกำหนดให้แสดงพฤติกรรมออกมาจากความคาดหวังทั้งตัวบุคคล และสังคม ที่มีปฏิสัมพันธ์อยู่

อย่างไรก็ตาม โดยลักษณะของชุมชนที่ศึกษา ที่ยังคง เป็นลักษณะชุมชนชนบท บุคคลในสังคมจะมีลักษณะความแตกต่างทางสังคมน้อย คนส่วนใหญ่ในชุมชนจึงมีสภาพทางสังคมคล้ายๆ กัน บทบาทที่เด่นชัดในชุมชน และเป็นบทบาทที่คาดหวังของคนในชุมชนที่สำคัญจึงได้แก่ บทบาทการเป็นสมาชิกของครอบครัว บทบาทการเป็นสมาชิกของชุมชน และบทบาทการมีส่วนร่วมกระทำกิจกรรมในชุมชน จากการศึกษาการปรับตัวด้านต่างๆ เหล่านี้ของหญิงกลุ่มเป้าหมาย เมื่อกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนไม่พบว่า มีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก่อน ไปประกอบอาชีพพิเศษ กล่าวคือ เชี่ยวยังคงทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดา และพี่น้อง โดยการทำหน้าที่ต่าง ๆ ในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการหุงหาอาหาร การดูแลความสะอาดบ้านเรือน หน้าที่ต่างๆ ที่ชุมชนหรือสังคม กำหนดว่าเป็นหน้าที่ของสตรี เชี่ยวจะกระทำทุกอย่าง กรณีที่แต่งงานมีครอบครัวร่วมวงก็ได้ทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติสมาชิกในครอบครัวเช่นเดียวกับสตรีคนอื่น ๆ ในชุมชน ต่อการแสดงบทบาทการเป็นสมาชิกของชุมชน และการมีส่วนร่วมกระทำกิจกรรมในชุมชน สตรีกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ก็แสดงบทบาทเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ในลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในรูปแบบต่างๆ เช่น การบริจาคเงินร่วมทำบุญ การช่วยเหลือทางด้านแรงงาน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในชุมชน กรณีเกิดอาการเจ็บป่วยพาไปส่งโรงพยาบาล ให้กู้ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ย เมื่อสามารถให้การช่วยเหลือได้ เช่น ที่มวงจะขับรถไปส่งผู้ป่วยไป โรงพยาบาลทุกครั้งเมื่อถูกร้องขอให้ความช่วยเหลือ โดยไม่คิดค่าตอบแทน จากการแสดงบทบาทดังกล่าวของสตรีกลุ่มเป้าหมายทำให้สามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัว

ของสตรีเหล่านี้ในชุมชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ได้อย่างดี และสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าสตรีเหล่านี้มีความสามารถในการปรับตัวทางด้านบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมที่ชัดเจน คือ สตรีกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ไม่รู้สึกรอคอย หรือคับข้องใจในการกระทำหรือแสดงบทบาทต่าง ๆ เหล่านี้ในชุมชน

1.4 การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน

เนื่องจากชุมชนที่ศึกษาเป็นชุมชนชนบท โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ของคนชนบททั่วไป จึงมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นแบบความสัมพันธ์ปฐมภูมิ กล่าวคือ คนในชุมชนจะมีลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์โดยส่วนตัว หรือเครือญาติ มีการช่วยเหลือกัน โดยความสัมพันธ์มิใช่ทำโดยหน้าที่ หรือเพื่อหวังสิ่งตอบแทน นอกจากนี้ความสัมพันธ์ที่ต่อกันนั้นยังมีลักษณะกว้างขวางครอบคลุมไปทั่วลักษณะของการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันของคนในชนบท จึงมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงทางสังคมของตนเอง โดยเฉพาะสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในชุมชน การศึกษาการปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันของหญิงอาชีพบริการพิเศษกลุ่มเป้าหมายนี้ ได้ศึกษาลักษณะการพึ่งพาระหว่างกันในความหมายที่หมายถึงสมดุลระหว่างการเป็นตัวของตัวเอง และการพึ่งพาผู้อื่นในสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล โดยพฤติกรรมการพึ่งพาผู้อื่นครอบคลุมพฤติกรรมต่อไปนี้ คือ การขอความช่วยเหลือ การแสวงหาความสนใจ และการแสวงหาความรัก และพฤติกรรมที่แสดงถึงความบกพร่องในการปรับตัวนี้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกใน 2 ลักษณะ ดังนี้ คือ

- 1) พฤติกรรมการพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ไม่เหมาะสม
- 2) พฤติกรรมการพึ่งตนเอง ไม่เหมาะสม

กล่าวคือ เป็นพฤติกรรมที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากเกินไปจนความจำเป็นในการศึกษาการพึ่งพื่งบุคคลอื่นและการช่วยเหลือตนเองของหญิงกลุ่มเป้าหมาย แสดงให้เห็นหรือตกย้ำในเรื่องของฐานะและความสัมพันธ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจน สตรีกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ภายหลังกลับจากการไปประกอบอาชีพจะทำให้มีฐานะทางสังคมดีขึ้นในความรู้สึกของชุมชน เพราะมีเงินทองจับจ่ายซื้อของได้ตามความต้องการ จะได้รับการยกย่องจากชุมชนถึงความพยายามใน

การต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้ชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม ยิ่งเมื่อสตรีเหล่านี้มีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมในชุมชนในลักษณะของการช่วยเหลือชุมชน โดยการบริจาคเงินจำนวนที่สูงกว่าชาวบ้านทั่วไป สตรีเหล่านี้จะได้รับการเชิดชูให้เป็นบุคคลที่มีความสำคัญ เช่น การจาริกชื้อไวบนผนังประตู หรือหน้าต่างวัด แสดงถึงความมีน้ำใจมีอุปการะคุณ หรือให้ความช่วยเหลือชุมชน เช่น การปรากฏชื่อของแดงและสามีบนผนังประตูโบสถ์ของวัดในหมู่บ้าน ทำให้แดงเกิดความรู้สึกพึงพอใจในการกระทำของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในการกระทำ แแดงรู้สึกภูมิใจทุกครั้งเมื่อทางวัดโดยตัวแทนคณะกรรมการวัดมาขอบคุณให้ช่วยบริจาคเงิน เพื่อกระทำกิจต่างๆ ของทางวัด ในขณะที่เดียวกันจากการศึกษาโดยการพูดคุยกับพระที่เป็นเจ้าอาวาสวัดในชุมชนที่ศึกษา ก็จะได้รับคำตอบว่าสตรีกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ไม่ตระหนักในเงินทองและชอบที่จะร่วมทำบุญหรือทำกิจกรรมเพื่อชุมชน จึงอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อต้องการสร้างสัมพันธภาพของบุคคลในลักษณะของการพึ่งพาระหว่างกันของสตรีกลุ่มเป้าหมายและชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่

ตอนที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ส่งผลต่อการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษ

จากการศึกษาครั้งนี้ ได้ค้นพบปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เป็นทั้งเหตุและผล อันมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงต่อการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษ ดังนี้

2.1 ครอบครัว

ครอบครัวเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในการปรับตัวของหญิงที่เคยมีอาชีพพิเศษ จากลักษณะครอบครัวของคนในชุมชนมาตั้งแต่เดิม เป็นครอบครัวขยายอยู่ด้วยกันเป็นระบบเครือญาติมีทั้งปู่ย่า ตายาย น้ำ อ้า พ่อแม่ พี่และน้อง จำนวนสมาชิกมีมาก ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวเหมือนสังคมเมือง แต่ก็ยังมีการพึ่งพาอาศัยกันเหมือนเดิม เมื่อครอบครัวมีขนาดเล็กงบประมาณของสมาชิกแต่ละคนก็มีมากขึ้น ความสัมพันธ์

ใกล้ชิดก็มีมาก โดยเฉพาะหน้าที่และบทบาทของผู้หญิงในบ้านนั้นมีความสำคัญมาก ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ว่าเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัว การจัดการในครอบครัวของชุมชนนาแล้ง สามีดูเหมือนจะเป็นผู้นำแต่ในความเป็นจริงภรรยาจะเป็นผู้ตัดสินใจในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าที่มีราคาสูง เช่น T.V. รถยนต์ สามีจะมีบทบาทเพียงแต่การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพสินค้า อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาบทบาทของสตรี ในครอบครัวพบว่า มีหน้าที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่วัยแรกเกิด จนกระทั่งเด็กโตเป็นหนุ่มเป็นสาวแรกรุ่น และเด็กก็จะยังคงอาศัยอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของพ่อแม่ โดยพ่อแม่จะทำหน้าที่เลี้ยงดูและเด็กต้องช่วยเหลือพ่อแม่ในการแบ่งเบาภาระการทำงานทั้งในบ้านและในเรือกสวนไร่นา โดยพ่อแม่จะเป็นผู้ให้การเรียนรู้การทำงานทางด้านต่างๆ ตั้งแต่การกวาดบ้าน ถูบ้าน หุงข้าว ทำอาหาร และการไถ การหว่าน การดำ และการตีข้าว เด็กจะได้รับการเรียนรู้โดยการกระทำ โดยมีพ่อแม่เป็นแบบอย่างความสำคัญของครอบครัวที่ทำหน้าที่ขัดเกลาสมาชิกของครอบครัว หรือให้การเรียนรู้แก่ลูกๆ ในขณะที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น พ่อแม่จะคอยดูแลในเรื่องการวางตัว เพื่อเตรียมมีครอบครัว เรื่องของการคบเพื่อนต่างเพศ ในการอบรมสั่งสอนดังกล่าวพ่อแม่อาจจะยกตัวอย่างของคนอื่น ๆ ในชุมชนที่รู้จัก และประสบความสำเร็จซึ่งในมิติของชาวบ้านก็คือมีความเป็นอยู่ที่ดีหรือร่ำรวย ให้ลูกได้รู้และให้เขาอย่างดั่งนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ของชุมชนนั้นส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้ที่ได้มาจากการบอกกล่าวสั่งสอนให้เขาอย่าง โดยการบังคับให้เชื่อและปฏิบัติตาม ซึ่งตามแบบอย่างวัฒนธรรมชุมชนชนบทที่ยังคงมีความเชื่อว่า ผู้ใหญ่มีประสบการณ์ย่อมรู้และตัดสินใจได้ดีกว่าเด็ก ดังคำสุภาษิตที่ว่า "เดินตามหลังผู้ใหญ่ สุนัขไม่กัด" ดังนั้นจึงไม่เป็นการยากลำบากของหญิงกลุ่มเป้าหมายในการปรับตัวเมื่อกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนเลย เมื่อการไปประกอบอาชีพของตนเองนั้นได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

2.2 กลุ่มเพื่อน

บทบาทของกลุ่มเพื่อนสำหรับหญิงที่เคยมีอาชีพพิเศษค่อนข้างจะน้อยเพราะ การที่หญิงเหล่านี้ไปประกอบอาชีพภายหลังเรียนจบการศึกษามัธยมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง อายุประมาณ 13 - 14 ปี ประกอบกับการออกไปรับจ้างแรงงานต่างถิ่นของชุมชน ของผู้ที่อยู่ใน วัยแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่ก็ไม่ได้รับการศึกษาต่อภายหลังเรียนจบการศึกษามัธยมศึกษาเช่นกัน ทำให้ ไม่ค่อยจะมีเพื่อนในชุมชนมากนัก สำหรับกลุ่มเพื่อนที่ดูมีบทบาทก็จะเป็นกลุ่มเพื่อนบ้านมากกว่า เพราะตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า สังคมตำบลนาแล้งแม้การตั้งบ้านเรือนจะนิยมกันรั่วอย่าง แน่นหนา แต่ชาวบ้านกลับรู้จักกันดีและพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นเมื่อหญิงที่เคยมีอาชีพพิเศษกลับสู่ชุมชน คนที่มีบทบาทด้วยอีกกลุ่มคือ เพื่อนบ้าน

โดยลักษณะของชุมชนนาแล้งที่มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท สมาชิกในชุมชนจะรู้จัก และมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กลุ่มเพื่อนบ้านจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในการปรับตัวของหญิง กลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นชาว แดง เขียว กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีทุก กลุ่มอายุ ตั้งแต่คนเฒ่าคนแก่ที่เคารพนับถือ เพราะรู้จักคุ้นเคยกัน รวมถึงเด็กวัยรุ่นทั่วไปในชุมชน ที่มักจะมาพูดคุยด้วย และสอบถามเรื่องราวเกี่ยวกับการไปประกอบอาชีพหญิงพิเศษในลักษณะที่ อยากรู้อยากเห็น ทำให้ทั้ง ชาว แดง เขียว เกิดความรู้สึกสนุกที่ได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้เพื่อนบ้านฟัง ในขณะที่เดียวกันเพื่อนบ้านก็ได้เล่าเรื่องราวของคนอื่นๆ ให้ฟังแลกเปลี่ยนกันด้วย การได้พบปะสมาคมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนที่มีประสบการณ์คล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ พฤติกรรมการปรับตัวไปด้วย

2.3 แหล่งข่าวสารข้อมูลในชุมชน

ในอดีตเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ชุมชนนี้ได้รับข่าวสารข้อมูลภายนอก ชุมชน โดยผ่านตัวแทนผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านที่นำข่าวสารราชการที่ได้รับมาจากการประชุมที่

อำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการที่ต้องแจ้งให้ประชาชนหรือลูกบ้านทราบ จนกระทั่งเมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา สื่อมวลชนประเภท วิทยุ โทรทัศน์ ได้เข้ามา มีบทบาทในการรับข้อมูลข่าวสารของชาวบ้าน ทำให้ชุมชนได้รับทราบความเคลื่อนไหวต่างๆ ของสังคมภายนอกมากขึ้น ส่วนสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ มีอิทธิพลน้อยต่อชาวบ้านในชุมชนนาแล้ง แม้ว่าจะมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของชาวบ้านที่ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำ เพราะจบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้เรียนต่อ สังเกตได้จากผู้ที่เกาะเต็ม โต๊ะ เก้าอี้ สภาพอาคารที่ทรุดโทรม และไม่มีเอกสาร หนังสือพิมพ์ หรือข่าวสารที่ตีพิมพ์ ที่ขาดการเหลียวแลเอาใจใส่ ซึ่งเมื่อสอบถามจากคนในชุมชนหลายคนพบว่า ไม่เคยไปใช้บริการที่อ่านหนังสือพิมพ์เลย เพราะอ่านหนังสือไม่ออก

ดังนั้นแหล่งข่าวสารในชุมชนนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า วิทยุ โทรทัศน์ มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการให้การ เรียนรู้แก่ชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับแหล่งบันเทิงในเมืองใหญ่ ๆ ข่าวสารปัญหาในการประกอบอาชีพพิเศษ ในปัจจุบันการคลายความเหงาโดยการชมรายการต่าง ๆ ของทางสถานี ซึ่งรายการต่าง ๆ เหล่านั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการชี้แนะแนวทางการปรับตัวของหญิงอาชีพพิเศษ

2.4 ระดับการศึกษา

จากการศึกษาเกี่ยวกับระดับการศึกษาของคนในชุมชนนาแล้งครั้งนี้มีผู้จบการศึกษาสูงสุด คือ ระดับอุดมศึกษาไม่ถึง 1 เปอร์เซ็นต์ ส่วนใหญ่หรือไม่น้อยกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ จบการศึกษาระดับการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น โดยเฉพาะหญิงที่เคยประกอบอาชีพบริการพิเศษที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ โดยเฉลี่ยจบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีเพียงบางส่วนที่จบ ป.6 ไม่มีผู้หญิงที่เคยประกอบอาชีพพิเศษคนใดที่จบการศึกษาระดับ ม.3 หรือ ม.6

(ตามหลักสูตร พ.ศ. 2503) เลย ซึ่งการศึกษาในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ จะฝึกฝนให้เยาวชนเป็นคนดีของสังคม เชื่อฟัง พ่อ แม่ ครูบาอาจารย์และผู้ใหญ่ ในชุมชนมากกว่าสอนให้เยาวชนได้คิดหรือเป็นตัวของตัวเอง เมื่อศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวของหญิงที่เคยไปประกอบอาชีพพิเศษ ไม่พบว่ามีปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของคนในชุมชนส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับอาชีพ การครองตน ความเชื่อ วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ จึงเป็นการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และประสบการณ์จากการประกอบอาชีพประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น จากการอบรมสั่งสอน ปลุกฝังตลอดเวลา และดำเนินการควบคู่ไปกับการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการกระทำอย่างไม่เป็นทางการ อิทธิพลของการปลุกฝังดังกล่าว ได้สร้างและหล่อหลอมความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพพิเศษ และยังทำให้มีผลต่อการปรับตัวของหญิงที่มีอาชีพพิเศษเหล่านี้ในการที่จะเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น

2.5 ระบบเครือญาติและระบบความสัมพันธ์ของคนในสังคม

ในชุมชนตำบลนาแล้งส่วนใหญ่ เป็นญาติกันเป็นส่วนใหญ่ ดังได้กล่าวแล้ว ในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้านที่กล่าวถึงตระกูลดั้งเดิมจะมีอยู่ 7 ตระกูล สืบเนื่องมาจากถึงปัจจุบัน 7 ตระกูลนั้นก็ยังเป็นตระกูลใหญ่และเป็นตระกูลหลักของชุมชน ถึงแม้ปัจจุบันจะมีตระกูลใหม่ๆ เกิดขึ้นหลากหลาย แต่เมื่อสืบตระกูลจะพบว่ามาจากตระกูลดั้งเดิมเดียวกัน

สำหรับสตรีที่เคยประกอบอาชีพการบริการพิเศษที่เป็นกลุ่มเป้าหมายนั้น จากการศึกษาพบว่า เป็นบุคคลที่อยู่ในตระกูลเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ และมาจากตระกูลดั้งเดิมที่เป็นเครือญาติเดียวกันกับผู้นำในชุมชน เช่น กรณีตัวอย่างของหญิงอาชีพบริการพิเศษที่ชื่อ น้า จะมีความสัมพันธ์และเป็นเครือญาติกับ ชาว และแดง โดยแม่ของน้าก็เคยมีอาชีพพิเศษมาก่อนและมาชักชวนให้ ชาว กับ แแดง ไปประกอบอาชีพดังกล่าว โดยวิธีการชักชวนของแม่ของน้านั้นจะใช้วิธีการมาเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องเมื่อกลับมาที่หมู่บ้าน และเล่าเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการไปประกอบอาชีพ เช่น การได้พบปะผู้คน การได้เที่ยวเตร่ใช้จ่ายเงิน เพื่อจับจ่ายซื้อของประเภทเสื้อผ้า และเครื่องประดับ เมื่อชาว แแดง และน้า เข้าสู่ถนนของการประกอบ

อาชีพพิเศษ จึงอาจกล่าวได้ว่า เพราะได้รับอิทธิพลจากระบบเครือญาติ แม่ของฟ้ากลับเข้ามา อยู่ในชุมชน โดยการแต่งงานกับพ่อของฟ้าซึ่งเป็นผู้ชายคนหนึ่งในชุมชน ตำบลนาแล้ง ปัจจุบันแม่ของฟ้าไม่ได้ประกอบอาชีพพิเศษ และยังคงไปมาหาสู่กันระหว่างครอบครัวของ ชาว แดง และฟ้า เสมอ ซึ่ง ชาว แดง และฟ้า ก็ยอมรับว่าได้รับอิทธิพลจากแม่ของฟ้าในการปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน โดยบอกว่า "ดูแม่ของฟ้าเป็นตัวอย่าง"